

primum dixisti te esse frigida naturae, ita ut non potuisses coire cum illa, nec cum aliqua alia, si illa, quae uxor tua esse debuit, eadem affirmat, quae tu dicis, & probari potest per verum iudicium, ita esse, ut dicitis, separari potestis, ea tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, reus perjurii dijudicaris: & iterum post peractam poenitentiam priora connubia reparare debebis. Illa autem b si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eo quod caput es mulieris: quia si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut eis Missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigida naturae est, & non potest illa facere, propter quae illum accepi: si probari potest per rectum iudicium, separari potestis: & illa si vult, nubat in Domino.

C A P. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum aetatis, sive naturae.

Alexander III. Ambianen. c. Episcopo. (an. 1180.)

Quod d sedem: (& infra. 1) Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[1 Apostolicam consulisti super his, quae tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. non parum commendanda videntur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quaedam mulier tui Episcopatus cuidam viro nupsit, asserens, quod ob utriusque inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui utique factus leprosus se pariter, & sua domui reddidit infirmorum. Mulier vero ad domum patris reversa sicut asseris juvenis. alii viro nubere desiderat, & conjugali affectu conjungi. Unde licet Roman. Ecclesiae non consueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitime conjunctos dividere, si tamen consuetudo generalis Gallicanae Ecclesiae habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundum eandem consuetudinem eidem mulieri, cui volueris, nubendi in Domino concesseris facultatem.]

C A P. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

Idem. (an. 1180.)

EX literis e tuis accepimus, quod quidam sedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cum debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quod vir ei commiseri non potest. Respondemus igitur, quod si vitium illud mulier a natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

C A P. IV.

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III. (an. 1181.)

Consultationi f tuae, qua nos consulisti, utrum foeminae clausae, impotentes commiseri maribus, matrimonium possint contrahere? & si contraxerint, an de-

a Judicis. b In aliquot manuscr. post annum, & dimidium, quam lectionem videtur agnoscere gloss. in verbo, tacuit. c Ambien. d Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 28. vid. Sylvestrum in summa, verbo, matrimonium. g. 16. e. Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. f. Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.

beat a rescindi? taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

C A P. V.

Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur: alias cohabitabunt conjuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum jurant, quod dederunt operam carnalis copulae, & non potuerunt conjungi, statim separantur. Ita communiter summatur.

Celestinus III. (an. 1195.)

Audabilem b: (& infra.) Requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulae nuptialis: [& infra. 1] Nos vero praesenti consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non posset, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum Gregorii c mulier per justum iudicium de viro probare potuerit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separantur. Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam, est non ut uxorem, saltem habeat ut sororem. Si autem, quod nunquam se invicem cognoverint, ambo faterentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonae famae (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangeliiis, uterque iurejurando dicat, quod nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent, & tunc videtur, quod mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verum si ille aliam duxerit, tunc hi, qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peracta poenitentia cogatur ad connubia priora redire.

[1 In qua si defecerint, separantur.]

C A P. VI.

Propter arctationem mulieris, si apparet, quod praeter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si postea appareat Ecclesiam fuisse deceptam.

Innocentius III. Atrissiodoren. Episcopo. (an. 1212.)

FRaternitatis tuae literas d recepimus, continentes, quod O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorum, quasdam matronas suae parochiae providas, & honestas, ad tuam praesentiam evocasti, districte illis injungens, sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrum idonea esset ad vitiles amplexus: quae tandem in fide sua tibi asseruere constanter, quod eadem nunquam poterat esse mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat instrumentum: unde inter ipsam, & virum divortium celebrasti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam servatura, & viro licentiam tribuisti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier invenit, qui seras hujusmodi reseravit, & abiciens continentiam, quam promisit, G. latori praesentium supernupsit. Quamvis igitur semiplene nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrum videlicet simplici verbo, an voto solenni: utrumve

a Debeant. b Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. c Gregorii ad Joan. Ravennatem Episcopum, ut referunt Burch. l. 9. Decr. c. 40. l. 10. p. 8. c. 178. & Pannorm. lib. 6. c. 4. sive c. 115. d C. un. eod. tit. de impot. coeundi. in 3. compil. vid. B. Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2. vide Hostien. in summa. tit. de frigid. & malefic. s. qualiter, & quando.

utrumve ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem suam a in domo remanserit, & qualiter seras illas fecerit referari, utrum videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod praeter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licet probabilem novimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commiscetur: & ideo inter ipsam, & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam, & praefatum Guil. matrimonium non esse censuimus, eoque praecipimus ab invicem separari. Et si praedicta mulier ad religionem transiit (sicut asserit b promississe) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesiae auctoritate contraxit: alioquin ea dimissa debet ad illam redire, cum qua primo contraxit, nisi se voto mulier illa contraxerit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum praefato Guil. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir praeteritu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantum simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & postea in conspectu Ecclesiae nupsit memorato Guil. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, praesumi non debet, quod fornicaretur cum illo, sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere. Per haec c autem quaestionem illam noveris esse solutam, qua quaeritur, utrum ea, quae adeo arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per inquisitionem, aut alio sibi modo d violentia inferatur, non solummodo levis, sed forte tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quae viro, cui nupsit, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat deflorari: si ab eo sit per iudicium Ecclesiae separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo prius foedus inierat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cum finale iudicium pendeat ex futuro.

C A P. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coeundi, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhaerendo verbis literae.

Honorius III. e (an. 1220.)

LIterae vestrae nobis transmissae continebant, quod cum causa matrimonii, quae inter M. mulierem & A. ejus virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa praedecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cum octo annis elapsis dicta A. fuisset matrimonialiter copulata, & licet diu cohabitasset eidem, adhuc integra permanebat, eo quod praedictus vir ejus non habebat potentiam coeundi: quare petebat divortium celebrari: praedictus vero A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserbat. Vos vero, ne id constiterent in fraudem, a matronis bonae opinionis, si de dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspicere mulierem: quae perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, fecistis inquiri, utrum ipse

a Distio, suam, deest in antiq. exemplaribus. b Haec verba, sicut asserit promississe, desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulo recentioribus, & antiqua compilat. c al. per hoc autem. d al. aut alio simili modo, &c. e Si hanc decretalem intelligas juxta communem sensum, ut loquatur de eo, qui per maleficia factus erat impotens ad congregandum cum uxore, vide Sor. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 3. Tom. II.

aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiae, in-junxistis eidem, ut agerent poenitentiam de commissis, & sic forte placeret Deo a, qui matrimonii fuit institutor, & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reverfi praesentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & confiteri vobis, praefatum virum, & mulierem, intra praedictos octo annos, per continuum triennium infirmul habitasse: ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commiseri carnaliter nequiverit, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI. DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIAE.

C A P. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesiae, vel iudicis factum, seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen poenitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. Paduan. Episcopo. (an. 1170.)

LIterae b, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expresse declarant, quod cum quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem ea praesente, & consentiente praestito juramento firmasset: & illa non post multos dies dona, & munera viri secundum morem terrae sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum saepe amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, a proprio viro sui fratre se desponsari permisit, & quod ab illo cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque ei prohibuisses publice, ne cui illorum, vel alicui d se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demum cum mulieri praecipisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: [& infra. 1] Mandamus, quatenus si est ita, praefatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & imposita sibi de tanto excessu poenitentia condigna, postquam in domo materna per mentem steterit, ad tertium reverti permittas.

[1 Verum quoniam sollicitudini nostrae incumbit excessus, & enormitates aliorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis revocare: f. r. p. a. f.]

C A P. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesiae contracta, non habent dirimere matrimonium postea contractum cum alia.

Idem Vigorien. & Baron. Episcopis. e (an. 1170.)

EX literis f Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cum G. de sancto Leodegario M. filium suam absentem cuidam R. nomine desponsasset: (& inf. 1) Postea orta suspicione, quod praefatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata. qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de praescripto negotio plene constaret, vir

a In uno Vaticano: si forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c. b Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. c ab eo. d alii: sed in antiquis, alicui. e Vigoren & Baron. al. Vigornien. & B. Sed seee in om. manuscr. Vigor. & Baron. f Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.

ad secunda vota transiret: sed ipse præscripta prohibitione contempta filiam G. in facie Ecclesiæ sibi solenniter copulavit uxorem: (& infra. 2.) Cum Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cuius appellationi Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtius interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confusa, cuidam alii G. nomine nupit: (& infra. 3.) Mandamus, quatenus si nihil contiterit, quod impediat, præter consensum de futuro, qui inter præfatos a R. & M. afferitur præcessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appell. obstaculo iudicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur: alia b tamen pœnitentia eis debet imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiæ hoc fecerunt.

[1 Post modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procurantibus, memoratus R. cum ea præfente verbis præfentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. Fide hinc inde corporaliter præfita, quod vir mulierem sicut uxorem legitimam de cetero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut vivo legitimo, obediret, nihilque desuit, nisi solennitas in facie Ecclesiæ celebranda, quæ propter tempus Quadragesimæ tunc non potuit effectui mancipari.]

[2 Postmodum vero duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, prædictus R. publice confessus est, se eum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam s. Matildam prava quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria vero constanter asseruit, quod pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens, quod inter ipsam, & præfatum R. recepta sola fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minime tenebatur; & ideo eam quam secundo accepit, relinquebat. Cum autem alia præfat. R. tanquam proprium virum sibi restitui postularet.]

[3 Et super hoc citata coram Archiepiscopo noluit, propter appellationem, quam objecerat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientia vestra, de qua multum confidimus, committentes.]

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei contraxerunt contra præceptum Judicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem Paduan. Episcopo. (an. 1180.)

DE muliere e: (& infra.) Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiæ se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tandem separentur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium possit, & debeat jure stare.

TITULUS XVII.

QUI FILII SINT LEGITIMI.

CAP. I.

Naturalis ex soluto genitus, & soluta, legitimitur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad hæreditatem.

Alexander III. (an. 1180.)

CONquestus d est nobis H. quod cum quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhæredare conatur, eo quod ante desponsationem matris suæ nata fuerit, licet postea pater mulie-

a Præfatum. b aliqua, in recentioribus; nam in omnibus veteribus, alia, legitur. c Cap. 5. tit. de spons. s. illos in 1. comp. & post Concil. Lat. sub. Alex. III. p. 6. c. 19. d C. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. part. 33. cap. 3.

ris præfata matrem ipsius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, eam legitimam iudicetis, prædicto R. inhibentes, ne dicta mulieri hac occasione super hæreditate paterna molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire præsumperit, eum a severitate Ecclesiastica percellatis.

CAP. II.

Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti vel concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem. (an. eod.)

CUM b inter I. virum, & T. mulierem divortii sententia canonicè sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publice sine contradictione Ecclesiæ inter se contraxisse potantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui c concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, & quod in bona paterna hereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

CAP. III.

Statutur verbo vivi, & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indicis, & testibus probetur contrarium.

Idem Rothomagen. Archiepiscopo. (an. 1180.)

TRANsmissa d nobis tua litera continebat, quod cum N. usque ad juventutem quandam puerum nutritivisset, uxore sua M. tunc non desponsata sibi cohabitante, postmodum ipsam legitime desponsavit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus juvenis contradicit e, gerens se filium, & heredem, quamvis a vicinia, quæ ipsum filium eorum esse credebatur, spurium diceretur: prædicti vero N. & uxor ejus præfatum juvenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutritivissent. Cum autem questio coram te mota esset, & prædictus juvenis, pro eo quod juri stare nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus: Consult. t. t. respond. quod in tali casu standum est verbo viri, & mulieris: nisi certis indicis, & testibus tibi constiterit, esse filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

Illegitima proles est, quam vivo vivente uxor ex adulterio concepit, sive cum adultero, sive cum viro moeretur.

Idem Exonien. g & Vintonien. Episcopis, & Abbati Herforden.

CAusam, h quæ: (& infra. 1.) Si constiterit, quod Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri sui, iosa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. patre dictæ Agathæ ipsam A. adhuc habentem virum, publice tenente nata fuit, eam non fuisse legitimam ejusdem R. filiam iudicetis: quia non potuit esse uxor, quæ viri sui torum maculans, alii, dum ille viveret, copulari præsumpsit.

[1 Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agathæ de nativitate ipsius vertitur, vobis f. ep. & ven. f. n. Lyndon. Ep. sub certa forma commissimus terminandam: Verum quoniam idem F. de Ard. præfat. Lyndon. Episcopum omnino habebat pro eo, quod dominus est prædicti R. amovendum, & re fili Abbas loco illius duximus jubogandum: per Apost. itaque scripta vobis mandamus, quatenus.]

CAP.

a In vulgatis recentioribus ita: contra eum severitate Ecclesiastica procedatis, sed in omnibus antiquis, ut est impressum. b C. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub. Alex. III. p. 33. c. 5. c & qui conceptus fuerat, & c. d C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 11. e contradixit. f in aliquot exemplaribus, filium esse illorum, & c. sed in antiquis, ut est impressum. g Exon. al. & Vintonien. & Abbati Fordensi. h Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. vide c. causam quæ supr. de dolo. & cap. casum quæ, supr. de offic. deleg.

CAP. V.

Questio nativitatibus opposita petenti hæreditatem coram Judice seculari, est ad Ecclesiasticum Judicem transmittenda. h. d. & est textus multum notabilis, & allegabilis.

Idem Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.

[an. 1172.]

ATOR a præfentium R. (& infra. 1.) Cum autem idem R. H. coram seculari iudice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quod pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideo de hæreditate avi sui nihil possit jure successorio vindicare: tandem cum super questione nativitatibus coram Norvican. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: [& infra. 2.] Ideoque mandamus, quatenus causam super questione nativitatibus patris ejusdem R. intra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitime, quod objecit, extunc seculari domino, sub cujus iudicio de hæreditate causa vertitur, intimeris, ut pro questione nativitatibus non dimittat, quin causam super hæreditate audiat, & decimat.

[1 Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præfentiam, sua nobis questione proposuit: quod cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patruum suum sustulisset: idem Ha. XL. acras terræ, quæ ipsum, & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec eidem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.]

[2 Sed eo veniente, altera pars vel per se, vel per alium suam nobis exhibere præfentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutius protrahi, eam experientia vestra committentes.]

CAP. VI.

Naturales legitimitur per subsequens parentum conjugium, spurii vero non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem Exon. Episcopo. [an. 1172.]

TANTA est b vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius c, & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alteruter eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem London. & Vigorien. Episcopis. [an. 1180.]

II. CAusam d, quæ inter R. & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commissimus terminandam. Verum quia literis nostris inferi fecimus, ut præfato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrudere, qui ipsarum iudicium ad se asserit per-

a C. 5. eod. tit. in 1. comp. Et quatenus ex hoc. c. colligitur, quod questio spiritualis remittenda est ad iudicem Ecclesiasticum, si incidat coram iudice seculari. vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim. b Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. c vide l. bonorum. per Bart. ff. rem. rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. solut. matrim. d C. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 33. cap. 4.

tinere: Frat. v. mandamus, quatenus Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet, utrum mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenus cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod ea vivente non fuit (ut dicitur) impetatum.

CAP. VIII.

Si mulier per iudicium Ecclesiæ separata a primo, vivente illo contrahit cum secundo, legitima erit proles, quam ex illo susceperit.

Idem Episcopo, & Archidiacono Vincentino.

(an. 1180. Roma in Dalmatiam.)

PERlatum a est ad audientiam nostram, quod cum H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium, & amplius faciens ad I. uxorem suam non rediens b, ipsa apud bo. mem. Vincentinum Episcopum adversus eum querelam deposuit, & quod eum non posset diutius expectare, nihilominus allegavit. Episcopus vero, sicut vir providus, & discretus parentibus viri mandavit, ut pro eo mitteret, & ipsum ad propria revocarent: eumque elapso longi temporis spatio c vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ auditis rationibus mulieris inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulxit. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad eujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos iudicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem Belluacen. Episcopo. (an. 1180.)

QUOD d nobis: [& infra.] Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & hæredes.

CAP. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis iustitiam illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi: & tene menti hunc casum, quia sepe per ignorantiam occidit.

Celestinus III. Eboracens. Archiepiscopo. (an. 1172.)

REFERENTE e nobis [& infra.] Frat. t. t. respond. quod publicæ honestatis iustitia prohibent matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cum filii nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

Ad docendum prolem illegitimam non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

Idem.

PERvenit f sane ad nos ex infuante L. Viduæ, quod cum inter G. patrem suum, & A. matrem illius matrimonium fuisset legitime celebratum, & quandiu vixerunt, quiete permanerunt g: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, a paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur: Mandamus itaque

O o 2

a Cap. 8 eod. tit. in 1. comp. post Conc. Lat. p. 50. c. 23. b rediret. c Adde, quod dicitur esse longum temporis spatium. Instir. de usucap. §. 1. & l. fin. C. de præscr. long. temp. d Cap. 3. tit. de clandest. despons. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 50. c. 17. vid. cit. in c. cum inhibito. sup. de clandest. e Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. f Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. g permanerunt.

itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nunciatis.

C A P. XII.

Statut dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licet fama viciniæ, & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. (an. 1213.)

Per tuas a literas intimasti, quod R. ex muliere, quam secundum opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam post, & aliam ea defuncta, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem suscepit, virum sibi alium copulavit: processu vero temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quod eam, quam habere visus fuerat concubinam, prius affiderat in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & postea cum b ageret in extremis, eum, quem ex ea suscepit, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit c. Cum autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quod ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædecess. nost. standum esse super hoc verbo viri, & mulieris credebatur: receptis testibus a filio ejusdem R. productis, quibus legitime comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii affidasse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicasti. Nos autem attendentes, quod plus est, quod in veritate agitur, quam quod simulate concipitur, licet dictus R. cum ea dimissa, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit d, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegasse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, siue desponsatio ipsa fuerit de præsentibus, ut per consensum legitimum per verba de præsentibus expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata, siue per verba de futuro carnali copula subsequuta, non tam decretali dicti prædecess. nost. quæ in casu dissimili loquitur, quam inductis probationibus innitentes, te processisse legitime respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolica confirmantes.

C A P. XIII.

In terris Ecclesiæ Papa potest libere illegitimos legitimare, in terris vero alienis non, nisi ex causis multum arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirecte, & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. h. d. secundum intellectum, qui placet Panorm. & est cap. difficile, & multum famosum.

Idem nobili viro Gu. Montis Pessulani. (an. 1213.)

Per e venerabilem fratrem nostrum Arelaten. Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignemur titulo decorare, quatenus eis, quo minus tibi succederent, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod diversis causis inspectis, cum quibusdam minus legitime genitis, non naturalibus f tantum, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi

a Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. b dum. c vide Panorm. cap. fin. de mur. petit. & Jas. in l. neque professio. C. de testamentis. d transivit. e Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vide Covarr. ep. 4. Decr. p. 2. c. 8. §. 8. f Qui dicantur filii naturales, adulterini, spurii & alii illegitime nati, quovis nomine appellantur, vide Card. Paleotum l. de nobis & spur. filiis.

habeat potestatem: quia cum major in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum esse videtur & a in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur a patria potestate. Præterea etiam si simplex Episcopus scienter servum alterius in Presbyterum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videatur b siquidem monstruosum, ut qui legitimus ad spiritualia feret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Unde cum in spiritualibus dispensetur c, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri libere potest Apost. sed. efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem. Videatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quod cum Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superducta puerum suscepit & puellam, & tu similiter, exclusa legitima, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostol. sed. dispensandum. Verum si veritas diligenter inspicitur, non res similes, sed valde dissimiles invenitur: nam Rex ipse a Regina per Remen. Archiepiscopum Apostolicæ sedis Legatum, fuit per sententiam separatus, tu vero uxorem tuam a te temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eam prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam nascitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superinducere attentasti. Præterea Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter judicium ordinem non servatum, nos post restitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu vero uxori tuæ nihil, quod divortium induceret, objecisti: cum est fides tui sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale vinculum violasset. De filiis ergo ejusdem Regis, utrum legitimi, vel illegitimi fuerint, quamdiu pender quæstio affinitatis obiectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitime copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cum Rex superiorem in temporalibus minime recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subicere potuit, in quo videtur aliquibus, quod per seipsum (non tanquam pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis d) potuit dispensare: tu autem noscitur aliis subiacere: (& inf. 1) Rationibus igitur his inductis, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex Veteri, quam ex Novo Testamento trahentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verum etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus, non quod alieno juri præjudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio e continetur: Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, lepram, & lepram, & iudicium inter portas

a al. etiam in minori. b Videtur. c dispensatur. d subiectis. e Deuterom. 17. Hec Deut. auctoritas pretenditur usque ad illa verba. Sane cum Deuteronomium: in ea imprimenda secuti sumus antiqua, & magis emendata Greg. exemplaria; quantum ad verba tantisper differat a vulgata editione, sed eadem est sententia.

portas videris variari, veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: qui indicabunt tibi iudicii veritatem: & facies quæcumque dixerint, qui præsumunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisque eorum sententiam: qui autem superbiebit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto iudicis morietur. Sane cum Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi dicitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim, quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit: venio Romam iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis iure Levitico in executione Sacerdotalis officii coadjutores existunt. Is vero super eos Sacerdos, siue Iudex existit, cui Dominus inquit in Petro a: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis. Eius Vicarius, qui est Sacerdos in æternum b secundum ordinem Melchisedech, constitutus a Deo iudex vivorum, & mortuorum. Tria quippe distinguit iudicia. Primum inter sanguinem, & sanguinem, per quod Criminale intelligitur, & civile. Ultimum inter lepram, & lepram, per quod Ecclesiasticum, & Criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quam Civile: in quibus cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est sedis Apostolicæ recurrendum: cujus sententiam qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus a communione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corint. c scribens ait: Nescitis, quoniam Angelos iudicabitis? quanto magis secularia? Licet igitur cum filiis sepediti e Regis (de quibus, an fuerint legitimi, ab initio dubitatur) duxerimus dispensandum: quia tamen tam lex Mosaicæ, quam canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur e, restante Domino, quod manzeres f, & spurii usque ad decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canone vero vetante tales ad sacros ordines promovendi: secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos a successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta: petitioni tuæ non duximus annuendum.

[1 Unde sine ipsorum forsitan injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hoc subdere te non posset, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem.]

C A P. XIV.

Si conjugatus vivente prima in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem H. & R. Canonicis Beneventanis.

(an. 1213.)

Ex tenore f literarum vestrarum nobis innotuit, quod cum G. vidua hæreditatem quondam R. mariti sui sibi, & pupillo filio suo restitui postulare, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum assererat: [& infra. 1] Intelligentes, quod pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, & dum ipsa conjunx ipsius legitima putaretur, dictum R. susceptum ex eadem: in favorem prolis potius declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

a Matth. 16. b Psalm. 109. Act. 10. c 1. Cor. 6. d præfati. e Deut. 23. f Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias lib. 4. decr. part. 2. c. 18. §. 1. f Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Bald. in l. qui contra, Cod. de incest. nuptiis.

[1 Proponens, quod dicti R. pater vivente uxore legitima quondam aliam Maritiam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius viduæ generavit. Contra vero pars viduæ respondebat, quod cum Maritia præfata nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesiæ contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debebat haberi: cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque super hoc diutius fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisivisti, in hoc invitem discordaret, sed. duxistis Ap. consulendam. Nos igitur.]

C A P. XV.

Proles infidelium, qui postea convertuntur, legitima est, etiam si parentes sunt in gradu prohibito lege canonica.

Idem Episcopo Tibur. a (an. 1214.)

Gaudemus b: [& infra.] Cæterum prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum e matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publica suadente) legitimam volumus reputari.

TITULUS XVIII.

QUI MATRIMONIUM d ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

C A P. I.

Cum agitur de fœdere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodo sint legitimi, & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. Parisiensi, e Episcopo.

(an. 1172.)

Relatum f est, quod cum pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisiensi g nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit: nunc autem dicitur posse probari, quod pater puellæ eum de sacro fonte h levavit: sed literis tuis quæsitus nondum potuit inveniri, licet quinquennium sit transactum: [& infra.] Cæterum consultationi tuæ taliter respond. quod si juvenis, & puella aliquot annis sine quæstione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspitione carere: quod si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores, & testes appareant: postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiam si nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & sine canonico iudicio terminare.

C A P. II.

Accusatio, & testimonium in causa matrimoniali personaliter, & non per literas fieri debent.

Clemens III. (an. 1190.)

A Nobis i est quæsitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria deponentes k debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti? Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

C A P. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate, & contractu testificari possunt consanguinei, & parentes.

CLE-

a Tyb. al. Tubu. al. Tybertur. b Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. c eorum. d al. ita. de his, qui matrimonium, & c. alias desunt illa verba, vel contra illud testificari. e Parmensi. al. Parisiensi. f Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. g Parmensi. h vid. Concil. Tridentin. Sess. 24. de reformat. matr. c. 2. i Cap. 4. eod. tit. ip. 2. compil. k deponentes.